

Tři dopisy Anny Pammrové Theodoru Lessingovi

Velevážený pane,¹

nemohu odolat vnitřnímu hlasu a musím Vám touto cestou projevit své sympatie, obzvláště bych Vám chtěla vyslovit svůj obdiv za Vaši neohroženost a upřímnou snahu o důslednou reformu naší ničemné moderní společnosti. Jako čtenářka časopisu „Die Aktion“ jsem Vašeho ducha okamžitě rozpoznala a uvědomila si naši spřízněnost. Ačkoli v posledních letech žiji skryta před shonem moderní doby, poštěstilo se mi kdysi dávno nalézt velmi vzácného, oduševnělého přítele nebo mnohem spíše bratra (básníka Otokara Březinu, jenž mne pravidelně zásobuje četbou všeho druhu). A tak neúnavně hledám literaturu, která by vzdorovala současnému všednímu dni, hluchnému lidskému počínání, nabubřelému „umění“ a dábelské vědě, literaturu, která by se tomu všemu postavila. Autor, jenž není pouze jakýmsi chodícím psacím strojem, je dnes skutečně cizokrajné unikum. /2/ S naprostou důvěrou, že mé řádky přijmete vlídně (nejsem vycvičená pisatelka dopisů a nerada bych někoho obtěžovala), se Vám představuji jako překladatelka Vaší vzácné knihy „*Europa und Asien*“. Na některých místech mi naprosto mluvíte z duše. Vzdálenost je pouze záležitostí prostoru či sociálního postavení; to ovšem nic nemění na skutečnosti, že jsme byli již před inkarnací spřízněnými dušemi. Vždy bychom měli děkovat osudu, když nám umožní mezi tím houfem odporných automatů setkat se s lidským člověkem. Odtud plyne moje horlivá propagace Vašeho myšlení. V zimě jsem učinila jednomu českému vydavateli nabídku, aby zde vydal Váš nevšední spis. Nyní máme oba velkou radost z Vaší autorizace. Opravdu se divím, že byla cenzura v Německé říši natolik benevolentní. U nás, v hloupém Rakousku, zřejmě s publikací Vaší knihy, drahý pane, nastanou potíže, pokud během tisku ovšem nedojde k onomu velkému, všude očekávanému ‚zázraku‘.² ... Jedině razance pointy Vaší knihy /3/ společně s mým vlastním světovým názorem, který jsem si vydobyla mnohaletým ponořením do těchto svízelných životních témat, mě přiměly, abych se věnovala jazykovému překladu. Navzdory potřebě samoty a klidu se samotář či samotářka, lépe řečeno *le désocialisé* — nikdy zcela nedokáže izolovat od shonu vnějšího světa. Metafyzická elementární síla nutí i nás k činnosti, možná

1 Datum není na dopisu Anny Pammrové z roku 1918 uvedeno.

2 Pammrová zde naráží na očekávaný konec války.

nikoli tolik kvůli lidem, jako spíš na popud ducha rasy. Vaše dílo je zářícím majákem v tomto rozbouraném živlu zalévajícím vše pěnou příboje; Vy jako autor byste měl být vzor pro akademickou dospívající mládež... Ale bohužel. Naše úmysly troskotají povětšinou následkem více než hovadské hlouposti mas. Neboť ti, již nepatří k masám, jsou rozprášeni do všech koutů — hledají se navzájem a sotva kdy se naleznou. A současnost zrovna rodí monstrum. Máte-li ponětí, jaký druh lotrovin lze očekávat bezprostředně po ukončení války? O opravdovém uzavření míru /4/ nemůže být řeč, pokud budou pojmy klidu a míru paradoxem. Kořistnictví a touha po přepychu během této všeobecné mizérie dále obrovsky narůstají. Nejprve by bylo třeba změnit všechny malicherné soudy spjaté s lidskou schránou tělesnou i duševní. Ale to je ohromně obtížný kus práce pro osamocené smrtelníky! K politování je okolnost, že člověk sám nikdy není dostatečně nezávislý, aby na sobě podobný experiment provedl. Téměř nikdo, kdo je pln vůle k podobné metamorfóze, nedisponuje obdobnými materiálními prostředky, aby k obrazu svého ideálu mohl formovat také tělesnou stránku = své vlastní tělo a vše, co ho obklopuje. Všechny ty rozličné formy dosavadní nelidské, odlidštěné existence nemohly mít ani v nejmenším příznivý vliv na dílo toho, kdo pracuje na vlastní proměně, kdo pracuje na tom, aby stvořil sám sebe.

Před několika lety jsem se pokusila s podobným projektem vystoupit ze svého ústraní, ale vtom přišla válka, vše rozprášila, /5/ rozprášila prchavý entuziasmus několika mých příznivců. A nyní bychom měli v jakémsi ustrnutí pouze pasivně přihlížet tomu, jak se stále více — poté, co skončila ta dábelská pranice — rozšiřuje ohavné nepřátelství vůči všemu živému, ovšem v „nové“ formě. A k tomu všemu ještě ta jarmareční literatura, která vyráží odevšad jako plevel, zvláště fenomén tisku ve mně vyvolává nepřekonatelný hnus. A tak jsem od myšlenky, již jsem se v oněch dobách zaobírala, zčásti již upustila, od myšlenky založit společenství, propagovat způsob smýšlení, které by se jednoznačně postavilo bezduchému pachtění Wilhelma Ostwalda včetně všech jeho předchůdců a následovníků. Toto byl můj cíl: Prostřednictvím relativně možné izolace a následného odtrhnutí od naší zatracení hodné kultury dosáhnout krok za krokem a postupně důsledné proměny budoucí generace. Nikdo mi ovšem nepodal pomocnou ruku. A tak jsem se opět stáhla do svého nitra a nyní filozofuji /6/ s rýčem v ruce a sním o budoucím náboženství, které se má zrodit se slavností vzkříšení po současném univerzálním krveprolití. Můj názor je, že bytosti (člověka i pseudočlověka nevyjímaje) nebyly stvořeny k práci ani k boji, a také ne k „transmontánní abstraktní gymnastice“.³ Co na nás Evropany tu a tam působí, když k nám něco zavane z Asie, je, že nadpozemské a kosmické věci jsou pouhou pozdní ozvěnou véd, jejichž původ shledávám v předevropské touze zbavit se tělesnosti, která naprosto vůbec neodpovídá účelu světa.

Co se týče prostomyslného rozmnožování lidského rodu, jsem toho názoru, že by měl každý myslící tvor — ať mužského či ženského pohlaví — veškerou pohlavnost včetně všeho, co s ní souvisí, zavrhnout. Jako vdova a bezdětná matka (dcera mi zemřela, syn je nezvěstný) jsem si již nějaké životní zkušenosti a názory na toto téma /7/ vytvořila a zdůvodnila, názory, o nichž se mužskému mozku ani nesní.

3 Jako transmontanismus, častěji ultramontanismus (z lat. za horami/na druhé straně hor, myšleny jsou Alpy) se označovaly politické tendence ve střední Evropě, které vycházely ze světské (politické) i duchovní nadřazenosti papeže nad autoritami místními. — Pozn. překl.

Ze své vlastní osvědčené metody na rozmnožování špíny, nenávisti a utrpení učinili vůdci a současně i svědci národů základ politického obchodu. A ženy — ve své „tuposti domácích paniček“ — se od prehistorických dob až do současných dnů nechávají využívat ke všemu, co nutně musí přivodit zánik tohoto pohlaví. Ta nedotknutelná instituce rozšířená po celé zeměkouli, již zde nehodlám jmenovat, je sprostým výsměchem genetickým zákonům světa. Ale žena, ta musí zůstat neutrem⁴ a ... mlčet.

— — —

Mezi spolupracovníky časopisu „Die Aktion“ patří k mým vyvoleným Karl Otten. Uctívám v něm mučedníka své představy o osvobození. Vcelku ale tento wilmersdorfský plátek — i přesto, že je velmi odvážný — na tuto zásadní otázku naší budoucnosti zcela nestačí. Obvykle čtenáři svoji pozornost věnují spíše myšlenkovým bludičkám než hvězdám myšlenek. Z toho vidíte, odkud takoví „drazí čtenáři“ pocházejí...

Posílám Vám upřímný, přátelský pozdrav nasycený vůní horského lesa; a přeji Vám, aby Vás v každý okamžik provázelo vydatné duchovní světlo.

Anna Pammr

Ždírec nad Doubravou
Morava

12. března 1933

Drahý pane, že se Vám přihodí něco nemilého, jsem tušila už celé týdny; proto jsem se stručně dotazovala, zdali a jak ve své vlasti přežíváte. Mé tušení mě tedy nezklamalo... jak jsem se dočetla z Vaší neradostné zprávy.⁵ Jen jediné mě překvapilo (mohu říci příjemně?): zvolené provizorní místo pobytu na české půdě! Nechtěl byste je na pár dní — až pominou mrazy — vyměnit za mou poměrně „komfortní jeskyni“? Např. z Prahy by ta cesta byla kratší.⁶ —

Na čem vlastně ustavičně pracujete i za těchto nepříznivých vnějších a vnitřních znamení? — O politických i dalších zběsilostech vím z českého tisku, který mám k dispozici. Nedá se říci, že bych o tyto věci měla obzvláštní zájem, utěšuji se obvyklým pohodlným výrokem teosofů: Lidstvo má, co si zaslouží. Už dlouho nemám žádné iluze, pryč jsou doby, kdy jsem věřila ve velké přísliby, např. co se týče zušlechtění lidstva. /2/

4 Zde v originále slovo „das Weib“ (č. „žena“), v této době (oproti dnešnímu užívání) neneslo expresivní zabarvení a je rodu středního. — Pozn. přek.

5 Po nástupu Adolfa Hitlera k moci byl Lessing vystaven represím, byl mu zastaven plat, zamazána výuka a vědecká práce na Volkshochschule, byl vystěhován z bytu. 1. 3. nastoupil se svou dcerou do vlaku do Prahy. Této noci vtrhla jednotka SA do domu v Andertenu.

6 Jde o cestu z Mariánských Lázní, kde Lessing získal útočiště.

Setkáváme se všude — jsou uchopitelné, i když nepochopitelné — s důkazy a následky školského vzdělávání: s tím rafinovaným zločinností ve všech částech světa, mezi dětmi i starci všech společenských vrstev. Čeho si přitom musíme povšimnout: podmínky pro růst, ano pro kultivaci všech neřestí vůdci našich států nejen trpí, oni je ještě navíc zmnožují. Běda člověku, jenž tomuto počínání netleská, a naopak svědomitě demaskuje hanebnost, jenž veřejně nazývá pravým jménem každého oslavovaného darebáka.

Byl jste ještě v Německu, když tak odporným způsobem vnikli násilím do Vašeho bytu?

Podobně jako H. Heine před 90 lety jste prorokem (za něj Vás označil také O. Březina, když jsem mu předložila Vaši fotografii). Zmíněná událost ve mně probudila vzpomínku na útržek z jeho geniálního pamfletu „Německo“.

Co uviděl jsem, neznám,
[...]
co číchal jsem, mohu povědět,
ó, Bože, jenom stěží. — — —

leč vůně německé budoucnosti /3/
předčila představy smělé,
které kdy mohl mít můj nos —
nesnesl jsem to déle — — —⁷

Vy, drahý příteli, jste dnes jediným člověkem, jemuž se mohu svěřit se svým hlubokým přesvědčením. Uvolněné společenské mravy nikdy nebyly ničím pro mě. Přála bych si Vás ještě jednou v životě vidět a slyšet, jak hovoříte. Naše diskuse, výměna myšlenek by v našem případě určitě nezůstala bez plodů... Minulý měsíc jsem v jednom brněnském týdeníku četla několik řádků svého zveršovaného varování, jež hovoří o tom, jak tyran „člověk“ = blázen a zločinec a podvodník pomocí své Bohem proklaté techniky drze znesvěcuje celý svět, jak plije na zázrak stvoření, kudy chodí, a jak pohrdá absolutním paprskem života. Divím se, že redaktor listu našel tolik odvahy! Stále dokola si opakuji velmi moudré pořekadlo: „Za každou nulou i tou dvojí, / vždycky Nero stojí!“ Bohužel! Hypnotizovaný dav slouží nulám, stejně jako oněm Neronům, a radostně se účastní každé rvačky.

Hitlerův předchůdce, Mussolini, se zřejmě /4/ opravdu kloní k teorii radikálního přerodu „svého“ různě nakříženého národa, lze-li věřit anekdotám. Masově rodit děti, vycvičit je pro plynové války. Ženská část lidstva se z vlivu sexuální hypnózy nikdy nevymaní; odedávna bojuje činem i slovem za své osvobození, vidět jsou ovšem na tomto poli pouze neúspěchy. — Nechápu to, jak budou chtít mechanicky pěstovat, rozmnožovat lidi.

Jak je mi v tomto ohledu blízký Buddha: Nikdy se nenavrátit do tohoto pozemského vědomí! Znáte román *Erewhon* od Sam. Butlera, one of the great social satires? — teprve až je upřímnému snílkovu sto let, dojde na světě uznání.

7 Citováno v překladu: Heine, Heinrich: Německo — Zimní pohádka. In týž: *Spisy Heinricha Heina*, sv. 5. *Německo — Zimní pohádka*. *Atta Troll*. *Almansor*, přel. Eduard Petiška. SNKLHU, Praha 1953, s. 95.

I mně je tíže světa břemenem, o to více, že musím obětovat svoji samotu, protože už nemohu práci zastat sama. Kde se zdržuje Vaše rodina?

Nechť Vám Bůh sešle spolehlivé přátele. Upřímně Vám přeji jen to nejlepší a moc Vás pozdravuji

Antieva

2. dubna 1933

Drahý příteli,

s vděčností za oba dopisy, které mi poskytly mnoho námětů k meditaci, Vám dnes posílám svoji epištolu a připojuji také zmínku o páterovi D...⁸ — Snad se tyto zprávy dostanou do Vašich rukou.

Smutek Vaší zpovědi a víra v úspěch, kdyby se podařilo rozpárat břich onoho netvora, zachvátily i mé nitro poté, co jsem si přečetla o Vaší nezdolné apoštolské touze. — Neodvážuji se zde zmiňovat své argumenty, neb Vy jste vůdce lidstva a Vaše texty jsou mementem, jemuž není rovno, kdežto já jsem „nenávistnice“ (tak mě označil p. Paul Eisner v *Prager Presse*).⁹ — Kdybychom zde vedli dlouhé debaty s odlišnými či zlidštěnými kreaturami — výsledek by do nebe křičel naprosto stejně. Zde se kříží Váš ušlechtilý záměr s mou žíravou skepsí. Jak bych mohla věřit v lidskou důstojnost v kolektivním slova smyslu, když vidíme, jak hubitelé lidstva odjakživa uměli na sebe strhávat moc. Kdo z nás vidoucích, ale bezmocných snílků se dnes může vymanit z této morové posedlosti kulturou? /2/

Děti této země, mající velmi podivné vlohy, tuto „světovou epizodu“, tzn. honbu za strašákem a ohlupujícím předivem frází, nikdy neposuzují (umějí-li vůbec usuzovat) podle zpráv oficiálních pisatelů, protože se pídí po příčině tohoto prokletí. Např.: „The poor have been rebels, but they have never been anarchists. Aristocrats were always anarchists.“¹⁰

Je to již 40 let, co jsem jedné hrozné noci do nebe mrštila tuto otázku: K čemu je vše to překotné, otravné plození a odporný rozklad všech těch myriád, těch stvoření vybavených vědomím?! — —

Dle jednoho Konfuciova výroku je nejzdravější pozicí nebo stavem spánek. Krása, pravda, mír a další podobná zářivá slova bychom vůbec neměli míchat do blábolu dnešních dní. — Kdybyste jako třicetiletý nadšenec cestoval ze země do země, stála by před Vámi především ta nanejvýš obtížná úloha, vymést ten tisíciletý hnůj. Myslím, že hrůzy, jak jsou líčeny v apokalypse, nepostačí k tomu, aby se odstranily následky všech neřestí. Bůh se od Adamovy doby hněvá! Zbytečně... Rozplozené lidstvo bude

8 Jedná se o kněze a spisovatele Jakuba Demla.

9 Eisner, Paul: Březina sublim und intim. *Prager Presse* 1933, č. 36, 5. 2., příloha Literaturzeitung, s. III.

10 „Chudí bývali odjakživa rebelové, ale ne anarchisté. [...] Aristokrati byli vždycky anarchisté [...]“ Chesterton, Gilbert Keith: *Muž, který byl Čtvrtek*, přel. Hana Žantovská. Leda, Voznice — Rozmluva, Praha 2009, s. 161.

následující tisíciletí samo sebe požírat, bude se samo se sebou rvát, protože nikdy nedozraje k rozhodnutí /3/ osvobodit se od sexuální posedlosti, která současně žíví touhu zabít a ničit. Teprve tehdy, až to lidstvo patřičně uzná, může prastarý výrok o vykoupení dojít naplnění. Tuto věc, která činí neplechu především v Bibli, jsem nikdy nechápala. Milióny exemplářů moderních komentářů k Bibli mě doslova děsí. Dies irae!

P.D. ztratil svou oporu v Ot. Březinovi a sl. Paule;¹¹ ve svém nechvalně proslulém díle se choval jako maniak, aby dokázal, že se O.B. určitě přiklonil ke katolicismu, neboť v poetickém díle zesnulého tu a tam upomíná některé místo zřetelně na katolickou liturgii. — Z toho vznikla skandální polemika v některých plátcích, což mě několik měsíců naplňovalo chmurami. Před několika měsíci se odvážil mě zeptat, mohl-li by mě navštívit. Poslal mi rovněž knihy; do jedné vepsal větu, která tlumočí jeho přesvědčení, že už nebude dlouho mezi živými. Má údajně nemocné srdce, proto ukončil své věnování slovy: „Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris.“¹²

Nehledě na to sepisuje tento politováníhodný „učedník“ Březinův i nadále své fanatické, neuspořádané sentence, hledá a nachází čtenáře. Dokonce nedávno měl /4/ v prostorách brněnské univerzity svůj vlastní přednáškový večer. Ale mě nenavštívil. Hádankou mi dodnes zůstává to takzvané přátelství Březinovo s tímto podivínem, obhájcem církve, který jako by snad úmyslně po dlouhá léta živil a podněcoval své rozepře s římskokatolickou hierarchií. Nechtěl ho přijmout žádný klášter, protože se všude obávali jeho pomluv. —————

Jediný osobitý, nevystudovaný český filosof (tohoto století) upevnil své poznání po ukrutných bojích: Ledový, duševně vyrovnaný pohled na svět — ani radostný, ani rezignovaný.

Publikujete na jaře ještě v Prager Tagblattu? Celých 6 let uplynulo od našeho osobního setkání, přičemž moje bytost se nestihla rozvinout, protože lhůta byla krátká. Stejně tak málo smím užívat krás lesa a léta: zapřažena den co den do hrubé práce pouze cítím vanutí lesa z dálky.

Jak dlouho ještě zamýšlíte dýchat uvnitř českých hranic? — Do Vašeho provizorního domova posílám pozdrav z hor do hor a mnoho upřímných přání, aby se Vaše situace ustálila

Antieva

Z německých rukopisných originálů přeložil Lukáš Motyčka.

11 Pammrová zde míní opět Jakuba Demla a spisovatelku Pavlu Kytlicovou (1974–1932).

12 „[A] nevím, co je pláč, a nevím, co je smích.“ Baudelaire, Charles: Krása. In týž: *Květy zla*, přel. Svatopluk Kadlec. SNKLHU, Praha 1957, s. 51.